

Pospíšil, Ivo

Nové uchopení ukrajinské krásné literatury

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2006, vol. 55, iss. X9, pp. 287-288

ISBN 80-210-3987-6

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102909>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

rozloženia politických síl na Slovensku si zjednodušil a konfiguráciu pojmov československosti a slovenskosti vo vlastnej modifikácii začal diferencovane prijímať až na sklonku života.

Ak v pamätiach venoval A. Pražák veľkú pozornosť Slovensku v čase rozpadu republiky, pozdejšie len torzovite spomenul isté osobnosti, či detailné skutočnosti, no takej historicky významnej udalosti ako bolo Slovenské národné povstanie venoval minimálnu pozornosť.

A. Pražák je iste zložitá a vo svojich životných úskaliach protirečivá osobnosť, ktorá si – ako sa to konštatovalo i doteraz – zaslúži serióznú vedeckú monografiu i ďalšie štúdie. Bez poznania materiálu, ktorý sprístupnili editori v knihe *Politika a revoluce*, by takýto zámer nebol realizovateľný, a ak, tak s veľkými ruptúrami a poznávacím deficitom. Preto vydanie tejto knižnej publikácie možno kvalifikovať ako záslužný edičný čin.

Pavol Petrus

NOVÉ UCHOPENÍ UKRAJINSKÉ KRÁSNE LITERATURY

Mychajlo Najenko: *Chudožnja literatura Ukrajiny. Častyňa perša. Vid mifiv do real'nosti.* Prosvita, Kyjiv 2005.

Známý ukrajinský literárni vedec **Mychajlo Najenko** se ujal dôležitého, i když nevděčného úkolu, který je nepochybně součástí dnešní „ukrajinizace“ Ukrajiny, resp. nového poznání jejích tradic a kulturních kořenů. Jeho projekt populárněvědeckého přehledu ukrajinské krásné (umělecké) literatury je impozantním završením jeho syntetizujících studií, které vždy směřovaly k celistvému uchopení jedné části ukrajinské kreativity. Najenko je autorem šestnácti monografií z dějin a teorie literatury: psal o Olesu Hončarovi, o románu, je autorem knihy *Romantyčnyj epos* (1988, 2000), ale také již dvakrát editované publikace *Ukrajinská literární věda* (poprvé 1997); vydal se svými předmluvami fundamentální práci Dmytra Čyževského (*Istorija ukrajins'koji literatury*, 1994, 2003), S. Jefremova (*Istorija ukrajins'koho pys'menstva*, 1996) a J. Lavrinenka (*Rozstriljane vidrodžennja*, 1996). Najenkovy práce se kromě Ukrajiny objevily také v Rusku, Polsku, České republice, na Slovensku, v Chorvatsku, Slovinsku, USA, Německu, Rakousku a Indii.

První část přehledu vede autor zcela oprávněně od ústní tradice, která je u východních Slovanů vždy silná. Najenko začíná originálně mýty, resp. jejich fragmenty, které jsou v orální tradici roztroušeny, přičemž vychází i ze zpráv starověkých a středověkých kronikářů a historiků (Herodotos) o dění na teritoriu dnešní Ukrajiny: jde tedy – i na základě mytopoetiky Vjač. Ivanova a V. Toporova – o rekonstrukci mýtů, jejichž stopy nachází v Nestorově letopisu a pozdější tvorbě ukrajinských klasiků (T. Ševčenko; zde píše také o knize O. Zabužkově *Ševčenkův mýtus Ukrajiny*). Odtud již vede přímá cesta k folklóru jako takovému (příslaví, rčení, hádanky, ukolébavky, lidové, obřadní, kalendářové, milostné písně, byliny a dumy, pohádky). K počátkům písemné tradice řadí pochopitelně literaturu Kyjevské Rusi, kterou – s určitými výhradami ve stopách D. S. Lichačova – dělí na monumentální a ornamentální.

Za první ukrajinské národní obrození (perše vidrodžennja) pokládá období renesančně barokní, i když – po pravdě řečeno – hlavně v případě renesance jde spíše o ducha doby, celkovou atmosféru, nikoli o kompaktní vnitřně členitou epochu jako v západní a střední Evropě. Baroko zprostředkovala Ukrajina z polského prostoru i Rusku. Druhé obrození (druhe nacional'ne vidrodžennja) spojuje s I. Kotljarevským a jeho *Aeneidou* (*Enejida*) a ovšem s klasicismem a romantismem, čímž se dostává do 19. století vrcholícího realismem.

Najenko věnuje stejnou pozornost ukrajinské literatuře, která vznikala na území Ruské říše, tak i jinde (Halič, Bukovina); jeho přístup je tedy nutně areálový. Méně pozornosti však věnuje jazyku a jeho proměnám, které do značné míry určují podobu literatury: jazyk ukolébavky, byliny, dumy, jazyk H. Skovorody nebo I. Kotljarevského se přece podstatně liší – kde tedy začíná autentická ukrajinština a spisovný (literární) ukrajinský jazyk? Podobně tomu je u jiných Slovanů: do české literatury se legitimně počítá Kosmova *Chronica Bohemorum*, ale také celá vrstva staroslověn-

ské vzdělanosti včetně čtveroevangelia a moravsko-panonských legend, ale autentickou staročeskou literaturu počítáme až od 13. století; tyto mlhavé kontury je třeba vyjasnit. Další problém je spjat s tím, že reflexe ukrajinského písemnictví není jen ukrajinská; v každém případě by měla být brána více v úvahu nejen produkce ukrajinské diaspory (kromě Čyževského a pražského vydání M. Hnatyšaka z roku 1941 především kanadsko-americká), ale také ukrajínistika ruská, polská, česká (V. Židlický, Krhounova brněnská monografie o J. Fed'kovyčovi), německá, ale také maďarská aj. Kniha takové výkladové šíře a hloubky a konečkonců zacílení na široké čtenářstvo by si také zasloužila podrobný jmenný a snad i předmětový rejstřík.

První díl rozsáhlé práce Mychajla Najenka pokládám nejen za populárněvědeckou, jak ji sám označuje (naukovo-populjarnyj vyklad), ale za práci povýtce vědeckou, přinášející posuny důrazu, nové pohledy a nové uchopení materiálu. V národním obrození, resp. jeho další etapě, již prochází nebo bude muset projít Ukrajina nyní, mají takové knihy a projekty nezastupitelný, průkopnický význam.

Ivo Pospíšil

VÝBOR Z MAĎARSKÉ POEZIE

Na voze Eliášově. Výbor z maďarské poezie. Přeložili Daniel Kotszászky a Zdeněk Svoboda. Církev československá husitská. Praha 2005, 96 s.

Církev československá husitská vydala v edici Blahoslav antologii maďarské poezie v překladu Daniela Kotszászkyho a Zdeňka Svobody pod názvem *Na voze Eliášově*. První překladatel připravil podstročnick Zdeňku Svobodovi, který hrubé překlady Kotszászkyho přebásnil. Šlo o dávnou spolupráci obou překladatelů, započatou v době jejich základní vojenské služby v Bratislavě v padesátých letech 20. století a dovršenou teprve po mnoha desetiletích. Oba překladatelé jsou protestantského vyznání, Kotszászky byl pastorem reformované církve v Bratislavě, Svoboda je farářem československé církve husitské ve Zlíně. Publikace tak poskytuje výrazný protestantský pohled na maďarskou poezii. Z maďarských básníků 19. a zejména 1. poloviny 20. století jsou v ní přeloženi zejména ti, kteří měli blízko k tradičnímu maďarskému náboženství, ke kalvinismu.

Kalvinským pastorem byl již Mihály Tompa (1817–1868), který se léčil v moravském Jeseniku (Gräfenbergu) a byl představitelem lidového směru maďarské poezie, nejvíce ovlivněného Sándorem Petöfím. Uveřejněná Tompova báseň K čápovi je alegorií těžké situace Uher po prohrané maďarské revoluci v letech 1848–49. Kalvinistou byl rovněž přední představitel moderní maďarské literatury, revoluční symbolista Endre Ady (1877–1919), jehož nábožensky laděné básně shromáždili i pořadatelé výboru včetně básně *Na voze Eliášově*, která dala celému výboru jméno. „Já jsem v přibuzenství se smrtí,“ praví Ady ve své básni *Přibuzný smrti* a víru v Boha vyslovuje nejpřesvědčivěji v básni *Děkuji, děkuji, děkuji*, hymnické skladbě podobné hymnům Otokara Březiny. V antologii je zastoupen také Gyula Juhász (1883–1937), který vystudoval na piaristickém gymnáziu v Segedině a vybočuje tak z řady kalvinsky orientovaných básníků, kam nepatří ani přední autor skupiny Nyugat (Západ), kosmopolita Mihály Babits (1883–1941), obdivovatel italské a anglické poezie.

K protestantské linii maďarské poezie naopak náleží syn evangelického faráře Géza Gyóni (1884–1917), jehož báseň *Aspoň na jedinou noc* je tragickou apoteózou první světové války. Kromě Adyho dostává ve výboru nejvíce místa nyugatovec Lajos Áprily (1887–1947), redaktor *Protestantské revue*. Kromě řady epigramů je představen jako mistr vybroušené přírodní lyriky a hlasatel křesťanského humanismu. Nábožensky zarámovaným tradicionalismem přispíval ke smíru mezi Maďary, Rumuny a Sasy v Sedmíhradsku Sándor Reményik (1890–1941), levicovou orientací chtěl přispět k sociální spravedlnosti Attila József (1905–1937), který spolupracoval s českým diplomatem Antonem Strakou ve 30. letech 20. století v Budapešti při přípravě maďarské antologie českých a slovenských básníků, vydané v roce 1936. Ve výboru uveřejněná Józsefova báseň *Máma* náleží k nejvíce oceňovaným dílům jeho osobní lyriky. V levicové orientaci následoval Józsefa i Miklós